

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

R.J. Schimmelpennincklaan 3
postbus 61243
2506 AE Den Haag
telefoon +31(0)70 310 66 86
fax +31(0)70 361 47 27
e-mail cultuur@cultuur.nl
www.cultuur.nl

De Staatssecretaris van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap
p/a de Algemene Rijksarchivaris
Postbus 90520
2509 LM 's-Gravenhage

datum: - 7 JAN. 2005
uw kenmerk: C/S/04/2137
uw brief van: 7 oktober 2004
ons kenmerk: arc-2004.01772/4

onderwerp: ontwerp-selectielijst archiefbescheiden op het beleidsterrein *Militaire operatiën* over de periode vanaf 1945 voor de zorgdragers de minister van Defensie, de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Financiën, de minister van Verkeer en Waterstaat, de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Dienst van het kadaster en de openbare registers

Zeer geachte mevrouw Van der Laan,

1. In uw hierboven vermelde brief vraagt u de Raad voor Cultuur advies over de ontwerp-selectielijst *Militaire operatiën* over de periode vanaf 1945 die de hierboven genoemde overheidsorganen in hun hoedanigheid van zorgdrager in de zin van de Archiefwet 1995 willen doen vaststellen.
In uw brief verzocht u de Raad om binnen drie maanden advies uit te brengen. Hij biedt u bij deze zijn bevindingen¹ aan.
2. De Raad heeft de ontwerp-lijst in eerste instantie aan procedurele en vervolgens aan inhoudelijke aspecten getoetst. Zijn belangrijkste bevindingen worden in respectievelijk de paragrafen 4 en 5 uitgewerkt. De Raad adviseert u deze selectielijst vast te stellen voor de periode vanaf 1945, met inachtneming van de in dit advies gemaakte opmerkingen.
De in uw adviesaanvraag gestelde specifieke vragen worden in de paragrafen 3, 4 en 5 van dit advies beantwoord.

¹ Dit advies is voorbereid door de Bijzondere Commissie Archieven van de Raad.

3. *Toetsing van procedurele aspecten*

§ 3.1. Ontwerp-lijst

Deze ontwerp-lijst is tot stand gekomen overeenkomstig de methode, die uitgaat van een analyse, beschrijving en waardering van handelingen van de (rijks-) overheid, de zogenaamde methode Institutioneel Onderzoek (IO). Aan het ontwerp is een onderzoek vooraf gegaan, waarvan verslag is gedaan in het rapport *Te land, ter zee en in de lucht. Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein militaire operatiën van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993* (PIVOT-rapport nr. 50, Den Haag 1998).

In 2002 heeft, mede naar aanleiding van constatering over tekortkomingen in het archiefbeheer bij Defensie in het NIOD-rapport over Srebrenica en het raadsadvies² over een eerdere versie van deze selectielijst³, aanvullend institutioneel onderzoek plaatsgevonden over de periode 1994-2002.

Daarbij zijn handelingen gewijzigd, verwijderd en toegevoegd.

De ontwerp-lijst die op basis van het geactualiseerde rapport is opgesteld, zal de selectielijst die in 2002 voor de ministers van Defensie werd vastgesteld gedecelteklijk vervangen. De selectielijsten die de ministers van Buitenlandse Zaken en Verkeer en Waterstaat met betrekking tot dit beleidsterrein in 2002 vaststelden, worden in hun geheel vervangen door de nu voorliggende lijst. Voor de overige bij deze vaststellingsprocedure betrokken zorgdragers geldt, dat zij nog niet eerder over een selectielijst op dit terrein beschikten.

De Raad stelt vast dat sommige handelingen die zowel in de versie 2002 als in de geactualiseerde lijst voorkomen, in beide lijsten verschillend genummerd zijn. Dat geldt in ieder geval voor de handelingen 238 (was 236), 249 (was 247) en 264 (was 262). Desgevraagd bevestigde een medewerker van het ministerie van Defensie dat hier geen sprake was van een afgewogen beslissing om te vernummern, maar om een foutieve nummering. Dergelijke vergissingen kunnen bij de toepassing van een selectielijst en bij de bewerking problemen veroorzaken. Omdat een wijzigingsverslag en een concordans ontbreken was het voor de Raad niet doenlijk om te onderzoeken hoe breed verspreid deze foutieve nummering in de ontwerp-lijst doorwerkt.

De Raad adviseert u de nummering van de handelingen te doen controleren en corrigeren. Ook adviseert hij u om met de zorgdragers te spreken over het nut en de noodzaak om, zoals de minister van Financiën recentelijk heeft gedaan bij de actualisatie van verschillende van zijn selectielijsten, in een eenvoudig verslag en een concordans vast te leggen welke wijzigingen die in het kader van een actualisatie worden aangebracht.

² Uitgebracht op 25 april 2002, arc-2002.3937/2

³ Vastgesteld dd. 26 april 2002 (Stcrt. 2002, 114) voor de zorgdrager de minister van Defensie, dd. 14 juni 2002 (Stcrt. 2002, 200) voor de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Verkeer en Waterstaat

§ 3.2. Driehoeksoverleg

Bij uw adviesaanvraag was tevens gevoegd een exemplaar van het verslag betreffende het zogenaamde driehoeksoverleg, waarin, zoals voorgeschreven in artikel 3 van het Archiefbesluit 1995, ontwerp-selectielijsten tot stand komen.

Hieruit is de Raad gebleken, dat dit overleg voor alle aanvragende zorgdragers was samengesteld zoals artikel 3, eerste lid, van het Archiefbesluit 1995 voorschrijft. Al ten tijde van het driehoeksoverleg zijn historici uitgenodigd om als externe deskundige aan de voorbereiding van de ontwerp-lijst mee te werken.

§ 3.3. Terinzagelegging

De openbare terinzagelegging heeft, zoals uw adviesaanvraag vermeldt, niet geresulteerd in reacties.

4. Toetsing van inhoudelijke aspecten

Mede op grond van zijn hiervoor vermelde bevindingen heeft de Raad getracht zich een oordeel te vormen over de inhoudelijke aspecten van het onderhavige ontwerp. Hij heeft daarbij vooral gelet op de reikwijdte van de ontwerp-lijst (§ 4.1), de wijze waarop de gehanteerde selectiedoelstelling en de daaraan gerelateerde selectiecriteria zijn toegepast (§ 4.2), alsmede op de vraag of in afdoende mate met de verschillende belangen rekening is gehouden (§ 4.3).

§ 4.1. De reikwijdte van de ontwerp-lijst en het driehoeksoverleg

De ontwerp-lijst bevat voorstellen omtrent de selectie van handelingen over de periode vanaf 1945 waarvan de neerslag valt onder de archiefwettelijke zorg van bovengenoemde zorgdragers.

Abusievelijk vermeldt het verslag van het driehoeksoverleg dat de lijst ook wordt ingediend voor de actor de minister van Verkeer en Waterstaat. De minister van Verkeer en Waterstaat opereert echter op dit beleidsterrein alleen in zijn hoedanigheid van vakminister en treedt daarnaast op als zorgdrager voor de actor hoofddirecteur KNMI. De lijst bevat geen handelingen van de minister van Verkeer en Waterstaat.

Het verslag van het driehoeksoverleg verzuimt te vermelden dat de minister van Buitenlandse Zaken ook vaststelling vraagt voor de handelingen van de actor de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, waarvan de handelingen wel in de ontwerp-lijst zijn opgenomen.

De Raad adviseert u het verslag op deze punten te doen corrigeren, zodat ondubbelzinnig duidelijk is wat de reikwijdte van deze lijst is.

De ontwerp-lijst is beperkt tot die handelingen die ten opzichte van de lijst uit 2002 gewijzigd zijn of nieuw geformuleerd. Het heeft de voorkeur van de Raad om bij actualisatie de gehele lijst te vervangen. Voor zorgdragers en bewerkers voorkomt dat misverstanden die kunnen ontstaan doordat twee versies van

dezelfde lijst naast elkaar gebruikt moeten worden. De Raad wijst daarbij op de misverstanden die in dit geval al zijn ontstaan door de foutieve nummering van een aantal handelingen, waar hij in § 3.1. al op heeft gewezen. Voor de Raad (en overigens ook voor de deelnemers aan het driehoeksoverleg en voor de burgers die eventueel op de terinzagelegging willen reageren) maakt een geheel herziene lijst het makkelijker om de selectiebeslissingen in hun context en hun onderlinge verband te beoordelen. Door toevoeging van een adequaat verslag van de aangebrachte wijzigingen kan het driehoeksoverleg en de advisering door de Raad dan wel beperkt worden tot de wijzigingen en aanvullingen in de lijst.

§ 4.2. Toepassing van de selectiedoelstelling en - criteria

Uit het driehoeksverslag blijkt, dat de selectiedoelstelling is toegepast in de versie waarin ook rekening wordt gehouden met het aspect van het veilig stellen van de bronnen voor de kennis van de Nederlandse samenleving en cultuur.

§ 4.3. De waardering van de in artikel 2, eerste lid, van het Archiefbesluit 1995 bedoelde belangen

Ten aanzien van de feitelijke toepassing van de selectiedoelstelling en de daaraan gerelateerde selectiecriteria is de Raad er, op basis van het verslag driehoeksoverleg en de ontwerp-lijst die daar het resultaat van is, van overtuigd dat voldoende rekening is gehouden met het cultuurhistorisch belang, het administratieve belang en het belang van de recht- en bewijszoekende burgers. De Raad constateert met voldoening dat deze nieuwe ontwerp-lijst tegemoet komt aan vrijwel alle opmerkingen die de Raad in 2002 over de eerdere versie van de lijst had gemaakt.

Niettemin heeft de Raad op bepaalde punten kanttekeningen bij de ontwerp-lijst. In paragraaf 5 werkt hij deze verder uit.

5. Nadere beoordeling van de ontwerp-lijst

In aansluiting op bovenstaande overwegingen en bevindingen heeft de Raad de verschillende onderdelen van de ontwerp-lijst gezien. Omdat de lijst geen overzicht bevat van de wijzigingen die zijn aangebracht ten opzichte van de versie uit 2002, heeft de Raad zich in zijn advies niet kunnen beperken tot de wijzigingen, maar heeft hij de hele lijst, dus ook alle waarderingen, opnieuw gezien. Dat kan betekenen dat hij kanttekeningen plaatst bij handelingen die hij in 2002 zonder commentaar heeft laten passeren, hetzij omdat er sprake is van voortschrijdend inzicht, hetzij omdat de Raad de vorige keer details over het hoofd had gezien.

Compenseren van lacunes die zijn ontstaan door vernietigingsbeleid bij Defensie

In het raadsadvies uit 2002 over de eerdere versie van deze lijst heeft de Raad aandacht gevraagd voor het feit dat het zeer wel mogelijk is dat de ruime vernietigingsmogelijkheden die Defensie voor 2002 had, geleid hebben tot lacunes in archiefmateriaal dat volgens de huidige inzichten en de in 2002

vastgestelde selectielijst het bewaren waard is. De Raad adviseerde u daarom om in aanvulling op de algemene selectiecriteria een bijzonder selectie criterium toe te voegen om te waarborgen dat neerslag die normaliter vernietigbaar zou zijn, maar in dit geval nodig kan zijn om te voorzien in de lacunes die zijn ontstaan door de vernietigingspraktijk bij Defensie, uitgezonderd wordt van vernietiging. De nu voorliggende ontwerp-lijst bevat een dergelijk criterium niet. Het verslag van het driehoeksoverleg vermeldt niet of het toevoegen van het door de Raad voorgestelde criterium is overwogen en zo ja, op welke gronden dat is afgewezen. De Raad herhaalt daarom zijn pleidooi voor opname van het eerder bepleite bijzondere selectie criterium.

Oprachtverlening aan NIOD voor Srebrenica-onderzoek

De ontwerp-lijst vermeldt een handeling van het NIOD inzake de uitvoering van het Srebrenica-onderzoek. Deze handeling maakt geen onderdeel uit van de lijst die voor vaststelling wordt voorgedragen, omdat het NIOD de lijst niet indient. De opdracht aan het NIOD (toen nog: RIOD) is verstrekt door de ministers van Defensie, Buitenlandse Zaken en OCW. Onder de actor minister van Defensie zou de opdrachtverlening aan het NIOD vervat kunnen zijn in handeling 236, die het voorbereiden en begeleiden van extern wetenschappelijk onderzoek behelst en waarvan de neerslag na 15 jaar vernietigbaar wordt geacht. De ontwerp-lijst bevat onder de actor de minister van Buitenlandse Zaken geen handeling die deze opdrachtverlening zou kunnen afdekken. De Raad acht niet alleen het onderzoek van het NIOD, maar ook al hetgeen daaraan bij de opdrachtgevers voorafging, van groot en evident historisch belang. Hij adviseert u daarom om voor zowel de minister van Defensie als de minister van Buitenlandse Zaken een voorziening in deze selectielijst te treffen op grond waarvan ondubbelzinnig duidelijk is dat deze neerslag bewaard dient te worden.

Handeling 27: het voorbereiden en afsluiten van contracten en andere overeenkomsten inzake de levering van diensten ten behoeve van de uitvoering van militair operationeel optreden op hoofdlijnen

Handeling 28: het voorbereiden en afsluiten van overige contracten en andere overeenkomsten inzake de levering van diensten ten behoeve van de uitvoering van militair operationeel optreden

De kanttekeningen die de Raad in zijn advies van 2002 bij deze handelingen plaatste blijven onverkort van kracht: "Dat het in de PIVOT-methode gaat om het mogelijk maken van de reconstructie van de hoofdlijnen van beleid, moge duidelijk zijn. Dat een selectielijst bedoeld is om die hoofdlijnen te expliciteren om zo de bewerkers van archieven in staat te stellen die archiefbescheiden voor bewaring te selecteren die een bijdrage leveren aan de selectiedoelstelling, is evenmin aan twijfel onderhevig. De Raad adviseert u dan ook deze handeling te verduidelijken door toevoeging van een ondubbelzinnige en concrete beschrijving van de hoofdlijnen van beleid of een uitputtende lijst van specifieke producten."

Handeling 34: het verstrekken van informatie aan de Commissies voor de Verzoekschriften van de Staten-Generaal, aan overige kamercommissies en aan de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten van burgers inzake ontwikkelingen betreffende militaire operationele aangelegenheden

Deze handeling wordt met V 10 gewaardeerd. De Raad constateert dat vergelijkbare handelingen (en het gaat hier om een zogenaamde algemene handeling die in principe voor elk beleidsterrein is geformuleerd) in andere selectielijsten steevast voor bewaring in aanmerking komen. Hij verzoekt u de waardering van handeling 34 te heroverwegen en, in geval u mocht besluiten om de oorspronkelijke waardering te handhaven, te beargumenteren waarom u het nodig vindt om op dit beleidsterrein af te wijken van hetgeen gebruikelijk is.

Handeling 42: het verstrekken van subsidies aan personen, bedrijven en instellingen die betrokken zijn bij militaire operationele aangelegenheden

De Raad adviseerde in 2002 uitsplitsing van deze handeling en de waardering ervan op basis van het belang van de verschillende regelingen in relatie tot de hoofdlijnen van beleid. Hij was van mening dat de voorgenomen waardering (V 10 jaar) geen recht deed aan *een deel* van de neerslag.

De Raad constateert dat handeling 42 in de nu voorliggende geactualiseerde lijst niet is uitgesplitst of aangescherpt en dat de waardering is gewijzigd in B op grond van criterium 5. De Raad stelt vast dat deze wijziging weliswaar rigoureuze vernietiging voorkomt, maar wel op zo'n manier dat er nu sprake is van te ruimhartige bewaring en de opname van onnodige ballast in de depots van het Nationaal Archief. Daarom herhaalt de Raad zijn pleidooi voor een afgewogen waardering op basis van het belang van de verschillende subsidieregelingen in relatie tot de hoofdlijnen van beleid.

Handeling 216: het ter beschikking stellen van opnemingsvaartuigen en bemanning van de Koninklijke Marine aan civiele wetenschappelijke instellingen of andere civiele overheidsorganisaties ten behoeve van wetenschappelijk hydrografisch, oceanografisch of ander zeeonderzoek

De materiedeskundige historicus heeft in het driehoeksoverleg met succes gepleit voor wijziging van de waardering van deze handeling van V naar B. Hij achtte de neerslag van deze handeling van belang om onderzoek mogelijk te maken naar de inzet van de Koninklijke Marine bij expedities. De Raad stelt vast dat de inzet van de Marine bij allerlei vormen van zee-onderzoek geen hoofdlijn van beleid is. De waarde van deze neerslag als bron van kennis van de Nederlandse samenleving en cultuur acht hij gering. Hij adviseert u dan ook om de waardering te handhaven die in de oorspronkelijke lijst uit 2002 was opgenomen: V, 10 jaar na einde terbeschikkingstelling.

Handeling 232: het benoemen van vertegenwoordigers van de Minister van Defensie in delegaties, commissies, werkgroepen, stuurgroepen etc. ten behoeve van (inter)nationaal overleg inzake militaire operationele aangelegenheden gebaseerd op wet- en regelgeving

Handeling 233: het benoemen van vertegenwoordigers van de Minister van Defensie in delegaties, commissies, werkgroepen, stuurgroepen etc. ten behoeve van (inter)nationaal overleg inzake militaire operationele aangelegenheden niet gebaseerd op wet- en regelgeving

De neerslag van handeling 233 wordt voorgedragen voor vernietiging na 5 jaar. De neerslag van de identieke handeling 232, die wel gebaseerd op wet- en regelgeving, wordt voorgedragen voor bewaring. De Raad is van mening dat het onderscheid in waardering van deze beide handelingen geen recht doet aan de selectiedoelstelling. Of een overleg al dan niet een wettelijke grondslag heeft, zegt niets over de relatie van dat overleg met de hoofdlijnen van beleid. De Raad constateert dat het bewaren van benoemingen in allerlei gremia in de selectielijsten van de rijksoverheid niet gebruikelijk is. In de specifieke context van het beleidsterrein *Militaire Operatiën* ziet hij geen reden om tot een afwijkende keuze te komen. Hij adviseert u daarom om ook de neerslag van handeling 232 te waarderen met V 5.

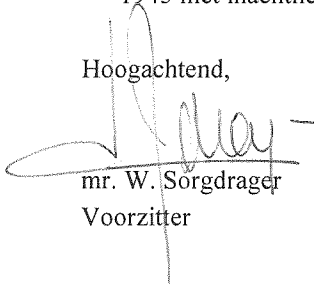
Handeling 273: het nemen van maatregelen bij wederrechtelijke inmenging en onderschepping van luchtvaartuigen

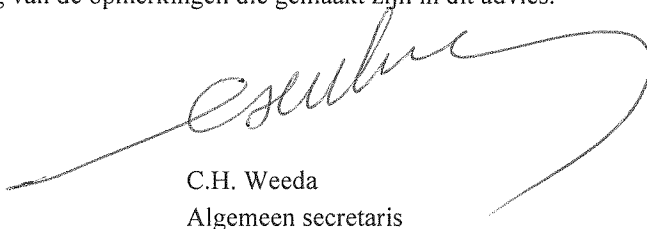
Het gaat in deze, met V gewaardeerde, handeling, om ingrijpen bij ongeautoriseerde overschrijdingen van de grenzen van het Nederlandse luchtruim. De meeste van deze overschrijdingen zijn onbedoeld of anderszins onbeduidend, zodat vernietiging van de neerslag over het ingrijpen daarop te rechtvaardigen is. Er kan echter op voorhand worden vastgesteld dat er incidenten kunnen voorkomen die minder onschuldig zijn en waarbij ook de waarde van de neerslag over het ingrijpen anders is dan normaal. De Raad adviseert u aan deze handeling expliciet de opmerking toe te voegen dat neerslag die verband houdt met het ingrijpen op doelbewuste en kwaadwillende overschrijdingen op grond van artikel 5^e van het Archiefbesluit bewaard dient te blijven.

6. *Advies*

De Raad adviseert u de ontwerp-selectielijst vast te stellen voor de periode vanaf 1945 met inachtneming van de opmerkingen die gemaakt zijn in dit advies.

Hoogachtend,

mr. W. Sorgdrager
Voorzitter

C.H. Weeda
Algemeen secretaris